

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВЯ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра інфекційних хвороб та фтизіатрії
Навчальний рік 2024-2025

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

«Медсестринство у фтизіатрії»
(назва освітнього компоненту)

Нормативний чи вибірковий освітній компонент Вибірковий

Форма здобуття освіти _____ очна _____
(очна; заочна; дистанційна)

Галузь знань _____ 22 «Охорона здоров'я»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 223 «Медсестринство»
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація (за наявності) _____

Освітньо-професійна програма (освітньо-наукова програма) «Сестринська справа»

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Курс ____ 3 ____

Силабус освітнього компонента
розділено на засіданні кафедри
фтизіатрії та пульмонології

Схвалено методичною комісією
ХНМУ з проблем
терапевтичного профілю

Протокол від
“01” вересня 2023 року №

Протокол від
“02” вересня 2023 року № 2

Завідувач кафедри

(підпись)

К.В. Юрко
(ініціали, прізвище)

Голова

проф. Кравчун П. Г.

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

- 1. Шевченко Ольга Станіславна** –д.м.н., професор.
- 2. Овчаренко Ірина Анатоліївна** –асистентка, к.мед.н.

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

	<p>Шевченко Ольга Станіславна – д.м.н., професор. Очні консультації на базі: прос. Ново-Баварський, 2. Тел. (057) 357-11-08. E-mail: kafphtyzia@i.ua</p>
	<p>Матвєєва Світлана Леонідівна – к.мед.н., доц., відповідальна за лікувальну роботу на кафедрі Очні консультації на базі: прос. Ново-Баварський, 2. E-mail: sl.matvieieva@knmu.edu.ua</p>
	<p>Овчаренко Ірина Анатоліївна – к.мед.н асистентка. http://31.128.79.157:8083/user/profile.php?id=30, Тел. 0673247149, E-mail: ia.ovcharenko@knmu.edu.ua, Очні консультації проводяться на базі - вул. Пірогова, 8.</p>
	<p>Погорєлова Ольга Олександрівна - PhD, асистент Очні консультації на базі: прос. Ново-Баварський 2. E-mail: oo.pohorielova@knmu.edu.ua</p>

Силабус навчальної дисципліни «Медсестринство у фтизіатрії» складений відповідно до освітньо-професійної програми (далі – ОПП) «Сестринська справа» та Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт), перший (бакалаврський) рівень, галузі знань 22 “Охорона здоров'я”, спеціальності 223 «Медсестринство»

Опис навчальної дисципліни (анотація) Навчальна дисципліна «Медсестринство у фтизіатрії» розглядає питання виявлення та ведення хворих на туберкульоз. Вивчення дисципліни формує у здобувачів освіти уявлення про алгоритми дій середнього медичного персоналу у ведення хворих на туберкульоз. Засвоєння цих знань є вкрай важливим для бакалаврів Медсестринства для забезпечення подолання епідемії туберкульозу в Україні.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є туберкульоз..

Міждисциплінарні зв'язки: Мікробіологія, патологічна анатомія, патологічна фізіологія, пропедевтика внутрішніх хвороб, рентгенологія, епідеміологія та гігієна, громадське здоров'я та управління охороною здоров'я.

Пререквізити інтегрується з дисциплінами: основи медичної біології та мікробіології, патоморфологія та патофізіологія, медсестринство у внутрішній медицині, медсестринство в рентгенологія, фармакологія та медична рецептура, епідеміологія і гігієна, медсестринство в інфектології.

Постреквізити інтегрується з дисциплінами: клінічне медсестринство у внутрішній медицині, хірургії та педіатрії, клінічна фармакологія з токсикологією.

Посилання на сторінку навчальної дисципліни в MOODLE
<http://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=3565>

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни є засвоєння базових знань з надання медичної допомоги при туберкульозі.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є :

- формування у ЗВО вміння визначати провідні симптоми і синдроми при туберкульозі;
- формування у ЗВО вміння визначати фактори ризику захворювання на туберкульоз серед різних верст населення.
- засвоєннями сучасних методів діагностики туберкульозу (бактеріологічні, визначення чутливості Мікобактерій туберкульозу до протитуберкульозних препаратів, визначення ДНК Мікобактерій туберкульозу методом полімеразної ланцюгової реакції та ін.);
- формування у ЗВО вміння проводити діагностику ускладнень туберкульозу;
- формування у ЗВОв навичок проведення медичних маніпуляцій у фтизіатричній клініці.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у ОПП та Стандарті).

1.3.1. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує опанування ЗВО компетентностей:

інтегральні:

- Бакалавр медсестринства здатний розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері медсестринства або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов..

загальні:

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 04. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК 05. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності

ЗК 09. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків

ЗК 10. Здатність приймати обґрунтовані рішення

ЗК 11. Здатність працювати в команді

ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії

ЗК 13. Здатність діяти на основі етичних міркувань

спеціальні (фахові, предметні):

ФК 01. Здатність застосовувати професійні та правові стандарти в повсякденній професійній практиці.

ФК 02. Здатність розпізнавати й інтерпретувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності і визначати проблеми пацієнтів при різних захворюваннях та станах.

ФК 03. Здатність задовольнити потреби пацієнта/клієнта протягом різних періодів усього життя (включаючи процес вмирання) шляхом планування, допомоги і виконання медсестринських втручань, оцінки та корекції індивідуальних планів догляду, створених у співпраці з пацієнтом/клієнтом,

особами, що доглядають, членами сім'ї та іншими медичними і соціальними працівниками.

ФК 04. Застосування професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втрукань та дій для забезпечення пацієнтові/клієнтові гідного ставлення, приватності (інтимності), конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.

ФК 05. Здатність ефективно застосовувати сукупність медсестринських навичок (вмінь), медичних засобів, втрукань та дій для забезпечення догляду на основі холістичного (цілісного) підходу, враховуючи задоволення потреб пацієнта у комфорті, харчуванні, особистій гігієні та здатності особи задовольняти свої щоденні потреби.

ФК 06. Здатність ефективно застосовувати сукупність професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втрукань та дій при оцінці функціонального стану пацієнтів/клієнтів, підготовці їх до діагностичних досліджень та заборі біологічного матеріалу для лабораторних досліджень.

ФК 07. Збереження власного здоров'я фахівця при здійсненні догляду, виконанні маніпуляцій та процедур, при переміщенні і транспортуванні пацієнта/клієнта.

ФК 08. Профілактична діяльність медичної сестри, направлена на збереження і зміцнення здоров'я, попередження захворювань й інформування та навчання пацієнта та членів його родини.

ФК 09. Здатність здійснювати організацію, впровадження та контроль медсестринського процесу в паліативній та хоспісній допомозі.

ФК 10. Здатність до організації надання медичної допомоги за принципом сімейної медицини.

ФК 11. Здатність проводити медичну та соціальну реабілітацію з метою відновлення здоров'я населення.

ФК 12. Здатність орієнтуватися у визначені групової належності лікарських засобів, особливостях їх фармакокінетики та фармакодинаміки.

ФК 13. Здатність виявляти зв'язок клінічних проявів захворювань з результатами додаткових методів дослідження.

ФК 14. Здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу при різних гострих станах.

ФК 15. Здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу в надзвичайних ситуаціях у мирний та воєнний час.

1.3.2. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття ЗВО наступних програмних результатів навчання:

ПРН 1. Проводити медсестринське суб'єктивне та об'єктивне обстеження різних органів і систем пацієнта та оцінювати отримані дані. В умовах закладів охорони здоров'я (303) та вдома, шляхом спілкування з пацієнтами різних вікових груп, їхніми родичами чи близькими з оточення хворою дитиною та її батьками, уміти збирати скарги, анамнез захворювання

ПРН 2. Проводити медсестринську діагностику: виявляти та оцінювати проблеми пацієнта. В умовах ЗОЗ, у дома, передбачуваних обставин, вміти виявляти дійсні проблеми пацієнта, оцінювати їхню першочерговість та встановлювати медсестринський діагноз.

ПРН 3. Планувати медсестринські втручання. В умовах ЗОЗ, у дома та за непередбачуваних обставин, вміти складати план медсестринських втручань для вирішення дійсних та супутніх проблем пацієнтів різного віку.

ПРН 4. Здійснювати контроль за роботою молодшого медичного персоналу та станом інвентарю.

В умовах ЗОЗ відповідно до посадових обов'язків, з метою дотримання санітарно-протиепідемічного режиму, вміти:

- проводити навчання молодшого медперсоналу з питань виконання функціональних обов'язків та охорони праці; контролювати дотримання правил техніки безпеки молодшим медичним персоналом;

- контролювати роботу молодшого медичного персоналу; контролювати виконання правил внутрішнього розпорядку персоналом та пацієнтами; контролювати дотримання заходів санітарно-гігієнічного режиму в палатах та медичних кабінетах.

ПРН 5. Здійснювати медсестринське адміністрування. В умовах ЗОЗ, з метою здійснення організаційних та управлінських компетентностей, вміти:

- приймати управлінські рішення, забезпечувати їх виконання на основі застосування моделей медсестринського керівництва;
- забезпечувати виконання наказів та постанов з питань охорони здоров'я;
- освоїти функціональні обов'язки керівника медсестринських служб;
- знати порядок проведення ліцензування та акредитації лікувально-профілактичних закладів, лабораторій різного профілю, тощо.

ПРН 6. Забезпечувати здоровий мікроклімат в колективі. Використовуючи принципи медсестринської етики та деонтології, правила міжособового спілкування з метою створення сприятливого психологічного мікроклімату, вміти:

- спілкуватися з пацієнтом та членами його сім'ї або наближеного оточення, медичним персоналом;

- вирішувати етичні та деонтологічні проблеми в процесі роботи з пацієнтом та членами його родини; розглядати та аналізувати в колективі професійні помилки; проводити навчання для молодшого та технічного персоналу.

ПРН 7. Брати участь у забезпечені спостереження за здоровим і перехворілим населенням, реабілітації та диспансерного нагляду. В умовах ЗОЗ, у дома та в громаді, користуючись чинними наказами МОЗ України, з метою формування, збереження та поліпшення стану здоров'я дорослого та дитячого населення, вміти:

- вести облік диспансерних груп населення;
- робити розрахунок та аналіз статистичних показників ефективності диспансеризації;
- проводити роз'яснювальну роботу серед пацієнтів різних диспансерних груп;

- вести облік груп здоров'я;
- розраховувати та оцінювати окремі показники та показники комплексної дії мікроклімату на організм людини;
- визначати етапи медико-соціальної реабілітації пацієнта, завдання для кожного етапу;
- складати комплекс реабілітаційних заходів залежно від і профілю, перебігу, періоду захворювання чи травми;
- проводити перепис дитячого населення.

ПРН 8. Виконувати медичні маніпуляції з метою забезпечення санітарно протиепідемічного режиму.

ПРН 9. Належно виконувати медичні маніпуляції з метою забезпечення особистої гігієни пацієнта.

ПРН 11. Координувати дії за допомогою поєднання декількох навичок для забезпечення харчування пацієнта.

ПРН 12. Належно виконувати медичні маніпуляції з метою проведення заходів щодо стабілізації функціонального стану організму.

ПРН 13. Виписувати, зберігати та застосувати фармакологічні засоби .

ПРН 14. Вміти підготувати пацієнта, здійснити забір і скерування біологічного матеріалу на лабораторне та інструментальне дослідження.

ПРН 15. Надавати екстрену долікарську медичну допомогу на підставі діагнозу невідкладного стану .

ПРН 16. Здатність до точності при здійсненні взаємозалежних медсестринських функцій.

ПРН 17. Планувати і проводити профілактичні та протиепідемічні заходи щодо інфекційних хвороб.

ПРН18. Організовувати та проводити навчання пацієнтів та членів їхніх родин з медичних питань.

ПРН 19. Проводити медико-гігієнічну пропаганду.

ПРН 20. Належно вести відповідну медичну документацію

1.3.3. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття ЗВО наступних соціальний навичок (Soft skills): позбавлення стигматизації щодо хворих на туберкульоз.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітнього компонента
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я» (шифр і назва)	Вибіркова
Загальна кількість годин - 90	Спеціальність: 223 «Медсестринство» (шифр і назва)	Курс: 3-й Семестр Лекції 2 год. Практичні, семінарські 30 год. Лабораторні - Самостійна робота 58 год. Індивідуальні завдання: - Вид контролю: залік
Годин для денної форми навчання: аудиторних – 32 самостійної роботи ЗВО - 58	Освітньо-кваліфікаційний рівень: перший (бакалаврський)	

2.1 Опис дисципліни

2.2.1 Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1	Діагностика ТБ	2	тематична
	Всього годин	2	

2.2.2 Семінарські заняття

Не передбачені

2.2.3 Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Історичні відомості, етіологія, патогенез, патоморфологія, епідеміологія, клінічна класифікація.	5	Розповідь- пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація, Е-презентації, методичні вказівки до практичного заняття, дистанційний курс на платформі Moodle ХНМУ.	Усне опитування, тести
2	Лабораторні методи дослідження при туберкульозі. Методи забору матеріалу на дослідження і сучасні методи лабораторної діагностики та правильної оцінки отриманих результатів при туберкульозі. Забір матеріалу для цитологічного і гістологічного дослідження при туберкульозі.	5	Розповідь- пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація, Е-презентації, методичні вказівки до практичного заняття, дистанційний курс на платформі Moodle ХНМУ.	Усне опитування, тести
3	Шкірні туберкулінові тести. Особливості проведення.	5	Розповідь- пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація, Е-презентації, методичні вказівки до практичного заняття, дистанційний курс на	Усне опитування, тести

			платформі Moodle ХНМУ.	
4	Інфекційний контроль у фтизіатрії	5	Розповідь-пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація, Е-презентації, методичні вказівки до практичного заняття, дистанційний курс на платформі Moodle ХНМУ.	Усне опитування, тести
5	Первинна профілактика ТБ. Техніка щеплення БЦЖ	5	Розповідь-пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація, Е-презентації, методичні вказівки до практичного заняття, дистанційний курс на платформі Moodle ХНМУ.	Усне опитування, тести
6	Лікування ТБ. Поняття про хіміорезистентність.	5	Розповідь-пояснення, бесіда, лекція, ілюстрація, демонстрація, Е-презентації, методичні вказівки до практичного заняття, дистанційний курс на платформі Moodle ХНМУ.	Усне опитування, тести
	Всього годин	30		

2.2.4. Лабораторні заняття

Не передбачено

2.2.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Робота пункту збору мокротиння	6	Методичні вказівки для СРС	Усне опитування, залік
2	Невідкладна допомога при легеневій кровотечі	6	Методичні вказівки для СРС	Усне опитування, залік
3	Невідклана допомога при спонтанному пневмотораксі	6	Методичні вказівки для СРС	Усне опитування, залік
4	Невідкладна допомога при анафілактичному шоці та бронхоспазмі	6	Методичні вказівки для СРС	Усне опитування, залік
5	Загальні відомості про протитуберкульозне лікування	6	Методичні вказівки для СРС	Усне опитування, залік
6	Медична документація у Фтизіатрії	6	Методичні вказівки для СРС	Усне опитування, залік
7	Осередки туберкульозної інфекції	6	Методичні вказівки для СРС	Усне опитування, залік
8	Стратегія ВООЗ «СТОП-ТБ»	6	Методичні вказівки для СРС	Усне опитування, залік
9	Особливості ведення ТБ у ВПО та мігрантів (діагностика, лікування, профілактика)	6	Методичні вказівки для СРС	Усне опитування, залік
10	Патоморфологічні особливості туберкульозного запалення	6	Методичні вказівки для СРС	Усне опитування, залік
	Всього годин	58		

Організація підсумкового контролю

Залік з дисципліни - це процес, протягом якого перевіряються отримані за семестр:

- рівень теоретичних знань;
- розвиток творчого мислення;
- навички самостійної роботи;
- компетенції - вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх у вирішенні практичних завдань.

Залік проводиться викладачем групи на останньому практичному занятті.

Проведення заліку:

Оцінювання результатів вивчення дисциплін проводиться безпосередньо під час заліку. Оцінка з дисципліни становить min – 120 до max – 200. Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою, чотирибальною (національною) шкалою та шкалою ECTS наведена у таблиці 1.

Оцінка з дисципліни

Максимальна кількість балів, яку ЗВО може набрати за вивчення дисципліни – 200 балів, мінімальна кількість балів становить 120.

Оцінювання результатів вивчення дисципліни проводиться безпосередньо під час заліку. Оцінка з дисципліни визначається як сума балів за ПНД і становить min – 120 до max – 200. Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою, чотирибальною (національною) шкалою та шкалою ECTS наведена у таблиці 2.

Таблиця 2
Шкала оцінювання у ХНМУ

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною (національною) шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре
130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Оцінка з дисципліни виставляється лише ЗВО, яким зараховані усі підсумкові заняття, заліки, диференційовані заліки та іспити.

ЗВО, що не виконали вимоги навчальної програми виставляється оцінка Fx, якщо вони були допущені до складання диференційованого заліку або іспиту, але не склали його. Оцінка F виставляється ЗВО, які не допущені до складання диференційованого заліку або іспиту.

3.2. Питання до заліку та іспиту:

1. збирання інформації про пацієнта.
2. проведення та оцінювання результатів лабораторних та інструментальних досліджень.

3. визначення загальних питань лікування туберкульозу.
4. діагностування невідкладних станів.
5. визначення тактики надання екстреної медичної допомоги.
6. виконання медичних маніпуляцій.
7. визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні туберкульозу.
8. визначення лікувального харчування при лікуванні захворювань.
9. ведення медичної документації.
10. виконання профілактичних заходів у осередках туберкульозної інфекції.

3.3. Контрольні питання

3.4. Індивідуальні завдання (затверджений на засіданні кафедри передлік з визначенням кількості балів за їх виконання, які можуть додаватись, як заохочувальні): не передбачені.

3.5. Правила оскарження оцінки

ЗВО, який не погоджується з отриманою оцінкою, має можливість апелювати до зав. кафедрою, з приводу перегляду отриманої оцінки.

4. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

(система вимог та правил поведінки здобувачів вищої освіти при вивченні дисципліни, зокрема реакція викладача на невчасно виконані завдання, пропущені заняття, поведінку в аудиторії, вимог щодо медичного одягу, тощо, окрім зазначити доступність та умови навчання для осіб з особливими освітніми потребами).

Для отримання позитивної оцінки з дисципліни, ЗВО має відвідати всі практичні заняття, а також отримати на кожному практичному занятті позитивну оцінку (3, 4 або 5) та скласти залік.

Для допущення до заняття ЗВО повинен мати медичну форму та змінне взуття. Для отримання позитивної оцінки ЗВО повинен бути готовим відповідати на запитання за темою заняття.

У разі пропуску практичного заняття ЗВО має змогу відпрацювати його своєму викладачу у вільний від академічного навантаження час або черговому викладачу. Відпрацювання відбувається шляхом проведення співбесіди за пропущеною темою. ЗВО може відпрацювати пропущене заняття без оформлення дозволу впродовж місяця. Після збігання цього терміну ЗВО повинен отримати дозвіл деканату для відпрацювання заняття.

Незадовільні оцінки також відпрацьовуються шляхом співбесіди без оформлення дозволу у будь-який час.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Під час вивчення дисципліни ЗВО та викладачі дотримуються зasad академічної добросесності. Посилання на «Положення про академічну добросесність та етику академічних взаємовідносин в ХНМУ»
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_ad_etyka_text.pdf

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Фтизіатрія. Підручник за ред.. проф. В.І. Петренка – Київ, «Медицина», 2015 -472с.
2. Фтизіатрія. Підручник / акад. А.Я. Циганенко і проф. С.І. Зайцева - Харків, «Факт» 2004 - 390с.
3. Наказ МОЗ України від 19.01.2023 № 102 «Про затвердження стандартів медичної допомоги "Туберкульоз", Київ, 2023 р. .
https://www.phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/MOZ_nakaz_19.01.2023_102.pdf (стандарт
https://www.phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/MOZ_nakaz_19.01.2023_102_standarty.pdf та додатки
https://www.phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/MOZ_nakaz_19.01.2023_102_dodatky.pdf)
4. Global tuberculosis report 2019. Geneva: World Health Organization; 2019 (http://www.who.int/tb/publications/global_report/en/, accessed 15 March 2020).
5. Туберкульоз: організація, діагностика, лікування, профілактика та контроль за смертністю / Ю. І. Фещенко, В. М. Мельник, Л. В. Турченко, С. В. Лірник . – К.:Здоров'я, 2010. – 447 с.
6. WHO Guidelines on tuberculosis infection prevention and control, 2019 update Geneva: World Health Organization; 2019 (<https://www.who.int/tb/publications/2019/guidelines-tuberculosis-infection-prevention-2019/en/> , accessed 15 March 2020).
7. Синдромальна діагностика захворювань легень: навчальний посібник / О.С. Шевченко, С.Л. Матвеєва, Ю.М. Пашков та ін. — Харків: ХНМУ, 2013. — 148 с.
8. Операційне керівництво ВООЗ щодо туберкульозу. Модуль 2: Скринінг — систематичний скринінг на туберкульоз (2021)
https://phc.org.ua/sites/default/files/users/user90/WHO_Module%202_HandBook-eng.pdf .

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Сторінка дисципліни на платформі Moodle ХНМУ.<http://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=3565>
2. сайт центру громадського здоров'я України <https://phc.org.ua/>